

**РЕЦЕПЦІЯ АНТИЧНОСТІ
В РУМУНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ ДОБИ ПРОСВІТНИЦТВА
(ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ XVIII-ПЕРША ТРЕТИНА XIX СТ.)**

Сергій Лучканин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Бульвар Т. Шевченка, 14, Київ, 01601, Україна
e-mail: luchkanyn@ukr.net

Історико-філологічна доктрина епохи Просвітництва базувалася на двох основних положеннях – поверненні до очищеної від класицистичних нашарувань, але універсальної “автентичної античності” й водночас утвердженням народно-національної ідеї, яка в румунському варіанті Просвітництва стала домінантною і знайшла цілковите втілення в діяльності вчених “Трансільванської школи” (рум. Școala Ardeleană, остання чверть XVIII-перша третина XIX ст.) – Самуїла Міку, Георге Шінкая, Петру Майора, Йона Будай-Деляну, Константина Дяконовича-Логи та ін. Філософська концепція книжників-“трансільванців” мала яскраво виражений національно-патріотичний характер з акцентуацією на старожитності румунського етносу (“румуні – нащадки римлян у провінції Дакія”) та на латинському характері їхньої мови (“румунська мова – попсована латина”).

Ключові слова: античність, румунська культура, латинська мова, епоха Просвітництва.

“Ut pictura poesis” (“Поезія – той самий живопис”), – зазначав Горацій у “Поетичному мистецтві”, бо вона говорить найглибшим і найбезпосереднішим чином про силу національного духу, відображає спосіб світобачення народу, його соціально-патріотичні ідеї, поняття прекрасного, ступінь філігранності національної мови. Початки поетичного креативного духу румунського народу (чи, правильніше, його предків) ховаються в сивій давнині, сягаючи таємниць давньогрецької міфології та вже цілком реальних подій давньоримської історії (недарма ж у найменуванні Румунії – România – збережено назву “Вічного міста” (Urbs aeterna) – Roma). На території сучасної Румунії в дороманські часи проживали могутні племена гетів (так їх називали давні греки) або даків (у давньоримській традиції). Геродот, описуючи похід перського царя Дарія на Скіфію в 514 до н. е., зазначає (IV, 93), що лише гети, які проживали на території сучасної Добруджі, наважилися затримати рух перського війська, бо саме гети були “найхоробрішими і найсправедливішими серед фракійців” [2, с. 201] (тобто однією з гілок фракійських племен). За давньогрецькими міфами, сином річкового бога – фракійського царя Еагра та музи Калліопи – був уславлений співець і поет Орфей, який, за міфом, винайшов віршування і музику, яка зачаровувала навіть

диких звірів і заспокоювала розбурхане море, він ніби “благословив” майбутню румунську землю для створення поетичних шедеврів.

У 8 р. н. е. Овідій був висланий імператором Октавіаном Августом на берег Чорного моря в Томи, де зараз розташоване румунське м. Констанца. На засланні в наддунайських степах Скіфо-Дакії старий, самотній і нужденний Овідій створює “Скорботні елегії” (“Tristia”) та “Послання з Понту” (“Epistolae ex Ponto”). У їхніх зворушливих віршованих рядках виливає він свої почуття, уважно приглядається до місцевого побуту і пейзажу, ставши першим в історії великим поетом, який написав визначні поетичні рядки на нинішній румунській землі і про цю землю. А.О.Содомора, який блискуче переклав українською мовою “Скорботні елегії” (поряд з “Метаморфозами”), зазначає в “Живій античності”: “У румунському місті Констанца, на території давніх Томів, стоїть, однаке, пам’ятник. На високому постаменті – струнка постать поета в довгому римському одязі. В руці, на яку він опирається вольовим підборіддям – стилос. І здається, що слова внизу на постаменті тільки-но накреслив сам поет:

Я, що лежу тут, Назон, оспівувач любовців ніжних,

Марно зі світу пішов через свій хист до пісень.

Ти, що проходиш (чи сам не кохав?) – не лінуйся шепнути:

“Праху Назона нехай буде легкою земля!” (Tristia, III, 73-76) [9, с. 213; 11, с. 178].

Протягом тривалого часу (V-XV ст. і навіть далі) латинська мова в усій Західній Європі вивчалася з дидактичною метою за найвідомішими давньоримськими граматиками “Ars minor” і “Ars maior” Елія Доната (IV ст. н.е.) та _____ “Institutiones grammaticae” Прісціана

(VI ст.). Ренесанс регламентував і кодифікував граматичну спадщину античності, яка вже в “ренесансному вбранні” поширилася і в країнах “греко-православного кола”, зокрема, і в румунських землях – Țara Românească (Румунська країна, тобто Валахія), Țara Moldovei (Країна Молдова) (перебували в XVI-першій половині XIX ст. в політико-адміністративній залежності від Османської імперії) та Principatul Transilvania (Принципат Трансільванія), що з кінця XVII ст. був окупований австрійськими Габсбургами, ставши, як і Галичина згодом (з 1772), складовою частиною “клаптикової” Австрійської монархії. Особливо популярною в Румунії стала праця Грегоріуса Мольнара “Elementa grammaticae Latinae”, вперше опублікована 1556 р. у м. Клуж з подальшими численними перевиданнями XVII-початку XIX ст. В угорському просвітництві (в тогочасній Угорщині як державні мови функціонували латинська і німецька) “боротьба за оновлення рідної (угорської) мови, виступи проти латини й німецької мови в тодішніх угорських умовах набували політичного забарвлення, ставали центральною проблемою політичної програми радикального руху. Боротьба за відродження угорської мови стала однією з найважливіших складових частин суспільного руху, спрямованого проти феодально-абсолютистської реакції й іноземного гніту” [7, с. 58]. Хоча теж рух за оновлення національної угорської мови, боротьба з латиною й німецькою відбувалися в угорському варіанті Просвітництва появою праць... латинською мовою, в яких гаряче обстоювалася народно-національна ідея. 1770 р. Янош Шайнович опублікував латиною у Копенгагені працю “Demonstratio Idioma Ungarorum et Laponum idem esse”, що доводила фінно-угорське походження угорської мови, а Міклош Реваї – професор угорської мови та літератури Пештського університету – в латиномовній монографії “Elaboratio Grammatica Hungarica” (1803-1806) застосував для вивчення мовних явищ історичний метод. Згадаємо, що латинською мовою виступав проти латини як літературної мови в проторенесансній Італії і Данте в трактаті “De vulgari eloquentia” (“Про народне красномовство”), аргументуючи необхідність уживання народної мови в літературі [1, с. 164-179; 10, с. 58-63].

Із середини XVIII ст. культурні процеси в Придунайських князівствах і Трансільванії стали розвиватися під прапором загальноєвропейських ідей Просвітництва, що безпосередньо впливали з Ренесансу в поєднанні з сильною класицистичною течією, внаслідок чого естетико-філологічна доктрина епохи базувалася на двох основних положеннях – поверненні до очищеної від класицистичних нашарувань, але універсальної “автентичної античності” й водночас утвердженням народно-національної ідеї, яка в румунському варіанті Просвітництва

стала домінантною і знайшла цілковите втілення в діяльності вчених “Трансільванської школи”

(рум. Școala Ardeleană, остання чверть XVIII-перша третина XIX ст.) – Самуїла Міку, Георге Шінкая, Петру Майора, Йона Будай-Деляну та ін. “Висунення на перший план національної ідеї в румунському (як і в усьому регіоні Південно-Східної Європи) просвітницькому русі також

відрізняє його від універсальної, загальнолюдської спрямованості західного просвітництва” [6, с. 234]. Філософська концепція книжників-“трансільванців” мала яскраво виражений національно-патріотичний характер з акцентуацією на старожитності румунського етносу, який із початку нашої ери безперервно проживав на підкореній римським імператором Траяном у 101-106 рр. території сучасної Трансільванії (“румуні – нащадки римлян у провінції Дакія”) та

на латинському характері їхньої мови (“румунська мова – поповнена латина”), яку необхідно всіляко культивувати, “рероманізувати”, звертаючись до класичної латинської (“материнської”)

мови, символізуючої єдність румунів зі своїми “братами” – західними романцями й сприяючої національному визволенню румунського народу – хоча найчисельнішого й найдревнішого на теренах Дакії, та позбавленого у XVIII ст. на своїй рідній землі соціально-політичних прав. Модерні дослідники іноді картають їх за надмірну апологетику старовини, однак згадаємо твердження Д.С.Наливайка про єднання в Просвітництві народно-національного з античним, що “заглиблення в античність, її пізнання сприяють і проникненню в глибинні пласти народно-національної творчості власної країни, яка, таким чином, уже не протиставляється античності, але зближується з нею” [8, с. 196-197] – ґрунтовніше вивчення Стародавньої Греції відкрило Трою і фольклор “догомерівської епохи”, що й спричинило захоплення Гердером і романтиками народною творчістю. Саме на XVIII ст. припадає пік появи пародій і травестій “Енеїди” Вергілія в різних національних літературах. У цей контекст вписується й поема „Țiganiada” (“Циганіада”) найвидатнішого румунського просвітника Йона Будай-Деляну (Ion Budai-Deleanu, бл. 1760-1820), більша половина життя якого (33 роки з 60, з 1787 до смерті) пов’язані зі Львовом. З останньої чверті XVIII ст. Галичина разом із Трансільванією стали складати спільний історико-культурний і релігійний (греко-католицький) ареал у межах багатонаціональної Австрійської монархії з її тісною контамінацією культур, національно-освітніх осередків, широкою циркуляцією національно-національних літературно-художніх і наукових видань. Як стверджується в “Історії румунської літератури”, Львів на той час мав і румунську школу, а місцевий суд – румунську секцію [16, с. 88]; працюючи в столиці Східної Галичини як “судовий секретар і придворний радник”, Будай-Деляну міг не тільки познайомитися з українською, польською, німецькою культурами, не забував латинську, а й брав активну участь у діяльності румунського земляцтва, листувався зі своїми трансільванськими однодумцями, зокрема – з Петру Майором. “Циганіаду” створену за зразком “Іліади” та “Одіссеї”, “Батрахоміомахії”, “Енеїди” Вергілія, епічної поеми “Звільнений Єрусалим” Торквато Тассо [16, с. 98-99]. Поему перейнято соціальною критикою феодалних порядків із позицій Просвітництва, відчутно вплив “Орлеанської дівки” Вольтера. Особливо вирізняється фрагмент (українською мовою його переклала Ольга Страшенко) з описом “відвідин” головним героєм – Парпанджелом – пекла, куди автор помістив “усіх сильних світу цього”, виходячи з власної просвітницько-реалістичної концепції, що так переформулюється з 3-ю частиною “Енеїди” І.П.Котляревського та “мандрівкою його Енея” по пеклу [12, с. 36-39]. Просвітницьким принципом у тогочасній румунській філології була ідея “плекання мови” (як і в Михайла Лучкая, автора праці “Grammatica slavo-ruthena”, 1830). Народнаціональне кредо книжників Трансільванської школи зумовлювалося як політичними обставинами, так і тогочасною європейською філософською думкою, з якою вони були добре обізнані, навчаючись у престижних на той час європейських установах, зокрема, в

колегіях “Pazmanian” та “Святої Барбари” (тут, до речі, протягом 1812-1816 рр. навчався і Михайло Лучкай) у Відні й “De Propaganda Fide” в Римі. Це стало можливим завдяки укладеній 5 вересня 1700 р. в місті Алба-Юлія унії, що широко відкрило двері авторитетних католицьких вищих шкіл перед румунами-уніатами. Позитивний імпульс цієї події чітко простежується на біографічному тлі авторів першої друкованої граматики румунської мови – “Elementa linguae daco-romanae sive valachicae” (“Основи дако-романської або валаської мови”, Відень, 1780) – Самуїла Міку (Samuil Micu, 1745-1806) та Георге Шінкай (Gheorghe Șincai, 1754-1816) (останній зі своїми уточненнями перевидав працю в Буді 1805 р.) [15]. У 1766-1772 рр. С.Міку навчався в колегії “Pazmanian”, а 1779 р. став префектом колегії “Святої Барбари”.

В епоху західноєвропейського Просвітництва високого злету досягла історіографія античної історії, оскільки основні теоретичні положення просвітників значною мірою вироблялися на матеріалах античної історії. Майже всі представники європейського Просвітництва були авторами спеціальних досліджень із проблем античної, передусім римської історії, так що діячі Просвітництва були не лише теоретиками-філософами енциклопедичного характеру, але водночас і дослідниками власне античної історії і культури: Віко в Італії, Монтеск’є, Вольтер та Дідро у Франції, Едуард Гіббон й Адам Діксон в Англії, Вінкельман, Лессінг, Гердер, Форстер у Німеччині. Г.Шінкай протягом 1774-1779 рр. учився в римській колегії “De Propaganda Fide”, де ретельно опрацьовував давні джерела, вилучаючи звідти свідчення стосовно румунської історії, що згодом увійшли до його багатотомної праці “Hronica românilor” (“Хроніка румунів”), логічно обґрунтовуючої дако-румунський континуїтет (continuitate) у Трансільванії. На цю працю угорська цензура наклала резолюцію *Opus igne, autor patibulo dignus* “Твір гідний вогню, а автор – шибениці”, її було опубліковано значно пізніше, 1853 р. в Яссах, уже після смерті румунського просвітника. Можна провести типологічні паралелі з вітчизняною “Історією русів”, що теж була створена в той самий історичний період – кінець XVIII-початок XIX ст.

Повертаючись до “Elementa...” С. Міку - Г. Шінкай, зазначимо, що в її передмові (теж перегукується з “Історією русів”) вперше викладено концепцію Трансільванської школи щодо походження румунського народу та його мови. “Настало сімнадцяте століття з тих пір, – зазначає Г. Шінкай, – як Траян, перемігши Децебала, колонізував спустошену Дакію” [15, с. 2], але “дако-романці” зберегли мову своїх предків, що стверджується в першій частині граматики “De orthografi a” (“Про орфографію”) виявленням основних закономірностей фонетичної еволюції латинських слів у румунські. Обґрунтуванню романського характеру румунської мови (власне, її *latinitate*, бо наголошується на класичній латині) служать і теоретичні моменти другої частини праці – “De etymologia” (“Про етимологію [морфологію – С. Л.]”), які базуються на латинських ренесансних граматиках (з відповідною лінгвістичною термінологією), значно ближчих за середньовічні до класичного канону *linguae sacrae*. Прагнучи знайти всі відповідники граматичних форм і категорій класичної латини (цілком у дусі просвітницької “автентичної античності”), укладачі (насамперед, С. Міку) значною мірою виокремлювали неіснуючі в румунській мові форми – *ablativus* у системі відмінка, майбутній час інфінітива (“*a fi laudator*”= *laudaturus esse*), наказового способу (“*să lauzi tu*”= *laudato*; ця форма в сучасній румунській мові властива презенсу кон’юнктива, який може використовуватися в спонукальній функції імператива, однак лише теперішнього часу), дієприкметника (“*a fi laudator*”= *laudaturus*), родовий відмінок зворотного займенника (“*a-săi*”= *sui*), “відмінки” герундія. Окрім презенса й перфекта кондиціонала, властивих сучасній румунській мові, вичленено імперфект (“*eu aș lauda*”= *laudarem*, власне, це модерна форма презенса; в “Elementa...” ж 1-а ос. одн. презенса кондиціонала – “*să laud*”, яка нині нормативна лише в кон’юнктиві) та плюсквамперфект (“*eu aș fi laudat*”, “*eu aș fi fost laudat*”= *laudavisse, laudatus essem*). Не зовсім вдалою є ремарка про відсутність у румунській мові середнього роду. Він почав занепадати ще в класичній латині – в уривку “*Cena Trimalchionis*” (“Бенкет _____ Трімальхіона”) Петронія форми чоловічого роду типу *balneus* “баня”, *cognus* “ріг” замінюють літературні форми середнього роду відповідних іменників *balneum, cognu* – і зник (у його “латинській субстанції”) в усіх сучасних романських мовах,

проте в румунській (можливо, внаслідок взаємодії зі слов'янськими мовами) залишилися форми “подвійного (або обопільного) роду” іменників і прикметників, куди перейшла переважна більшість латинських відповідників середнього роду: рум. *fi er, fi ere* < лат. *ferrum* “залізо”, рум. *val, valuri* < лат. *vallum* “вал” та ін [3, с. 171-176]. Однак праця С. Міку та Г. Шінкая стимулювала вихід подальших граматик румунської мови – Іоана Мольнара-Піуаріу (1788), Раду Темпя (1797), Пауля Йорговича (1799), Константина Дяконовича-Логи (1822). Вона мала й міжнародний резонанс. Засновник романістики Фрідріх Діц (1794-1876), розглядаючи румунську мову як романську в тритомному дослідженні “*Grammatik der romanischen Sprachen*” (“Грамматика романських мов”, 1836-1845), що стала головним джерелом знайомства з румунською мовою за кордоном, відштовхувався в цьому питанні від висновків С. Міку та Г. Шінкая.

Коротко спинимося ще на деяких латиномовних граматиках румунської мови, написаних у просвітницькому дусі. Петру Майор (Petru Maior, 1760/61-1821), найрадикальніший латиніст Трансільванської школи в культурному житті Румунії кінця XVIII-початку XIX ст., фундатор власне латинської течії в XIX ст., автор опублікованої в Буді (як і “Грамматика” Михайла Лучкая) 1812 р. славнозвісної “Історії щодо початку румунів у Дакії” (“*Istoria pentru începutul românilor în Dacia*”), що теж має яскраві типологічні паралелі з вітчизняною “Історією русів”, ствердив, що оскільки румуни – безпосередні і єдині спадкоємці римлян, найдавніше населення Трансільванії, то й вони мають право на національно-культурну автономію. Петру Майор, диференціювавши класичну та народну латину (з якої походить румунська мова) й базовий словниковий склад та “латинський перстрат” у романських мовах, стимулював і часткову деуніверсалізацію румунської граматичної теорії [4, с. 6-8], імпульсуючи її поступовий відхід від класично-ренесансного латинського канону, що можна простежити вже на прикладі граматичних праць сучасника П. Майора, вище згаданого зачинателя нової румунської літератури Йона Будаї-Деляну.

У Львові Будаї-Деляну написав не лише “Циганіаду”, а й історико-документальну працю “*De originibus populorum Transilvaniae commentatiuncula, cum observationibus historicocriticis*”

(“Коментар про походження народів Трансільванії з історико-критичними зауваженнями _____”), у якій аргументовано доводиться романське походження румунського етносу

та його мови, румунський континуїтет у Дакії, уклав “*Lexiconul românesc-nemțesc*” (у 4-х томах) і два томи “Німецько-румунського словника”. У центрі нашої уваги – насамперед граматичні праці Й. Будаї-Деляну, також створені у Львові – “*Fundamenta grammatices linguae romanicae seu ita dictae valachicae usui tam domesticorum quam extraneorum accommodata*” (“Основи граматики романської мови або так званої валаської, приладженої для вжитку як автохтонів, так і чужинців”) та скомпонована десь після 1815 р. румуномовна грамматика – “*Temeiurile gramaticii românești*” (“Основи румунської граматики”) [13; 18, с. 299-312], а також незакінчений коментар до неї “*Dascălul românesc pentru temeiurile gramaticii românești*” (“Румунський наставник для основ румунської граматики”). Загалом, відмінність між двома варіантами незначна, однак латиномовний більш логічно виважений, довершений, а в румуномовному виклад не такий послідовний, популярніший. На жаль, майже всі твори Будаї-Деляну були надруковані аж через пів-, а то й через ціле століття по смерті письменника, через те й не мали прямого впливу на його румунських сучасників, хоча, цікава річ, латиномовним варіантом “Основ румунської граматики” міг скористатися Іван Вагилевич, автор “Дакійської граматики” та “Дакійського _____ словника” [17, с. 1397-1404].

Узагалі, граматичні праці Й. Будаї-Деляну якісно відрізняються від попередніх, створених трансільванськими книжниками – при латинській течії філолог викладає граматичну теорію румунської мови як континуант латини, а не її “псування”, детально описує її фонетичну систему; єдиним недоліком орфографічної частини, в якій обстоюється фонетичний принцип правопису латиницею, є розрізнення за латинським зразком румунських голосних за довготою і короткістю (тут проявило себе захоплення письменника латинським віршуванням). У Будаї-Деляну, на перший погляд, збережено давню восьмичленну класифікацію частин

мови, однак у ній говориться і про артикль, імена поділено на іменники (*substantivurile*) та прикметники (*adiectivurile*), які аналізуються окремо. Виокремлено шість відмінків іменника (з аблативом) і, як у львівській граматиці 1591 р., сказано, що номінатив і вокатив – прямі відмінки, інші – непрямі. Окрім чоловічого та жіночого, розрізняються й іменники середнього роду (*obicei* “звичай”, *lucru* “рід”, *lemn* “дерево”, *pune* “ім’я”), про що не згадано граматиці С. Міку та Г. Шінкая. Описує прикметників, займенників – майже як і в сучасних румунських граматиках. Частково ще латинізаторська традиція (в порівнянні з попередніми граматичними працями) простежується в розділі про дієслово, що полягає у виділенні майбутнього часу інфінітива (*de a adunare = congregaturus esse*), активної і пасивної форми давноминулого часу індикатива (*adunasem = congregaveram; am fost adunat = congregatus eram* “я був обраний”), імперфекта й плюсквамперфекта кон’юнктива (названого *subjunctiv*); пор. те саме в праці С. Міку та Г. Шінкая. Але вже нічого не сказано про футурум дієприкметників, відмінки герундія. Граматичним працям Й. Будаї-Деляну властива експліцитна латинізація, проте наголосимо, що раніше за П. Майора він ствердив, що румунська мова є продовженням розмовної латинської мови у Дакії і підкреслив роль даккського субстрату у формуванні нової мови (про це особливо сказано у передмовах). Й. Будаї-Деляну запропонував орфографічну реформу, обґрунтувавши необхідність переведення румунського письма на латинський алфавіт (тривалий час румунська графіка базувалася на кирилиці аж до 1860-1863 рр.) Граматичні праці Йона Будаї-Деляну, хоча й тривалий час залишалися в рукопису, займають проміжне місце в процесі нормалізації румунської мови. Написані за зразком латинських ренесансних граматик у просвітницькому дусі, вони привнесли, незважаючи на деякі латинізаторські перебільшення, ряд нових елементів (системність подачі мовного матеріалу, термінологія та ін.), які ознаменували становлення нової епохи в історії румунської граматики, остаточно оформленої працею “*Gramatica românească*” (“Румунська граматика”) Йона Еліаде-Редулеску (1802-1872), що побачила світ у Сібіу 1828 р. Діяльність Йона Будаї-Деляну та Михайла Лучкая теж має чимало подібностей: вони обидва написали граматики національних мов (румунської і “слов’яно-руської”) латинською мовою, румунський учений створив латиномовний трактат про походження слов’ян, а Михайло Лучкай – латиномовну працю “*Historia Carpato-Ruthenorum sacra et civilis*” (“Історія карпатських русинів церковна і світська), у якій говориться про етногенез народів, що проживають у Трансильванії, передусім – румунів [14, с.11]. Менш відомою є латиномовна “*Дачо-романська або валаська граматика*” (“*Grammatica Daco-Romana sive valachica latinitate donata, aucta, ac in hunc ordinem redacta*”) культурно-церковного діяча доби Просвітництва в Румунії Іоана Алексі (Ioan Alexi, 1801-1863), що була опублікована 1826 р у Відні. Структура граматики традиційна – відповідно орфографічно-орфоепічна, етимологічна (морфологічна) й синтаксична частини, містить як додаток румунсько-латинський словничок, кілька діалогів і текстів, підбірку байок Езопа. 1840 р. у Відні з’явилася праця “*Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae Romanae in utraque Dacia vigentis vulgo Vallachicae*” (“Критичний огляд походження, творення і форм романської мови в обох Дакіях молодого валаського народу”) Августа Требонія Лавріана (August Treboniu Laurian, 1810-1881), основоположника “латинізаторської течії” в румунській мові. У ній реконструйовано прототип (насправді неіснуючий) румунської мови на основі розмовної латини епохи Траяна (поч. II ст. н.е.), яка, за автором, не змінювалася протягом століть, а наступні “нашарування” мають бути усунуті в процесі культивування мови. Висновок: латиномовні граматики румунської мови доби Просвітництва, при всіх своїх перебільшеннях, відіграли помітну роль у формуванні наукового погляду на румунську мову як романську, її “латинське” походження і необхідність заміни кирилиці латиницею, а також представили румунську мову для наукових європейських шкіл [5, с. 48-51].

1. Будагов Р. А. Данте о литературном языке // Будагов Р.А. Писатели о языке и язык писателей. М., 1984.
2. Геродот. Истории в девяти книгах /Переклад, передмова та примітки А. О. Білецького. К., 1993.
3. Корлэтяну Н. Г. Исследование _____народной латыни и её отноше-
ний с романскими языками. М., 1974.
4. Лучканин С. М. “Ідіотнічне” в “універсальному” – основний інгредієнт історико-лінгвістичної концепції Петру Майора // Мова та історія. К., 1996. Вип. 19.
5. Лучканин С. М. Латиномовні граматики румунської мови кінця XVIII-початку XIX ст. // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Вісник. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. Випуск 9. К.: ВПЦ “Київський ун-т”, 2000.
6. Ляткер Я. А. Румынская культура // Культура народов Центральной и Юго-Восточной Европы в эпоху Просвещения. М., 1988.
7. Мегела Иван. Венгерская культура // Культура народов Центральной и Юго-Восточной Европы в эпоху Просвещения. М., 1988.
8. Наливайко Д. С. Искусство: направления, течения, стили. К., 1981.
9. Овідій. Любовні елегії. Мистецтво кохання. Скорботні елегії /Пер. з латини, передмова, коментарі Андрія Содомори. К., 1999.
10. Семчинський С.В. Трактат Данте: про мову чи про красномовство? // Мовознавство, 1986. №5.
11. Содомора А. Жива античність. Львів, 2003.
12. Хрестоматія румунської поезії XIX-XX ст. Двомовне видання румунською та українською мовами. Упорядкування, передмова та примітки С. М. Лучканина. К., 2002.
13. Budai-Deleanu I. Scrieri lingvistice. / Text stabilit și glosar de Mirela Teodores, introduce și note de Ion Gheție.- București, Editura științifi că,1970.
14. Lucikai Mychailo. Pagini de istorie. Cuvânt înainte, traducere, note și comentarii (părțile a II-a și a III-a) de Magdalena Lászlo-Kučiuk. Notă introductivă, traducere și note (partea I) de Ana-Cristina Halichias. București: Editura Mustang, 2004.
15. Micu S., Șincai Gh. Elementa linguae daco-romanae sive valachicae / Studiu introductiv, traducerea textelor și note de Mircea Zdrenghea. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1980.
16. Piru Al. Literatura română premodernă. – București: Editura pentru literatură, 1964.
17. Semcinsky S. Un dicționar românesc din prima jumătate a secolului al XIX-lea // Actele celui de-al XII-lea congres internațional de lingvistică și fi lologie romanică, p. a 2-a.- B., 1971. 8. Școala Ardeleană. Ediție critică de Florea Fugariu. Studiu introductiv și note fi nale de Romul Munteanu. În III vol., vol. II, București, Editura Albatros, 1970.

РЕЦЕПЦИЯ АНТИЧНОСТИ В РУМЫНСКОЙ КУЛЬТУРЕ ЭПОХИ ПРОСВЕТИТЕЛЬСТВА (ПОСЛЕДНЯЯ ЧЕТВЕРТЬ XVIII-ПЕРВ. ТРЕТЬ XIX В.)

Сергей Лучканин

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Бульвар Т. Шевченко, 14, Киев, 01601, Украина

e-mail: luchkanyn@ukr.net

Историко-филологическая доктрина эпохи Просветительства базировалась на двух основных положениях – возвращении к очищенной от классицистических наслоений, но универсальной “автентичной античности” и одновременно утверждением народно-национальной идеи, которая в румынском варианте Просветительства стала доминантной и нашла полное воплощение в деятельности ученых “Трансильванской школы” (рум. Școala Ardeleană, последняя четверть XVIII-первая треть XIX в.) – Самуила Мику, Георге Шинкая, Петру Майора, Йона Будай-Деляну, Константина Дяконовича-Логи и др. Философская концепция книжников-“трансильванцев” имела ярко выраженный национально-патриотический характер с акцентуацией на древности румынского этноса (“румыны – нащадки римлян в провинции Дакия”) и на латинском характере их языка (“румынский язык – испорченная латынь”).

Ключевые слова: античность, румынская культура, латинский язык, эпоха Просветительства.

RECEPTION OF ANTIQUITY IN THE ROMANIAN CULTURE OF THE AGE OF THE ENLIGHTENMENT (THE LAST QUARTER

OF THE 18th - THE FIRST THIRD OF THE 19th CENTURIES)

Serhiy Luchkanyn

Taras Shevchenko National University of Kyiv
Taras Shevchenko Blvd., 14, Kyiv, 01601, Ukraine
e-mail: luchkanyn@ukr.net

The article gives the reasons for the writing of the first grammars of Romanian in Latin with the purpose of proving the Latin origins of Romanian and the longevity of the Romanian narrative literature. The grammatical works of Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Ion Budai-Deleanu, Ioan Alexi, August Treboniu Laurian are considered. They were composed according to the pattern of Latin Renaissance grammars which brought about the singling out of some individual grammatical categories in Romanian as regards ablativus, participia et infinitivi futuri, genetivus pronominis reflexivi and some other segments of grammatical structure.

Key words: Antiquity, Romanian culture, Latin language, the age of the Enlightenment.

Стаття надійшла до редколегії 7.05.2010 р. Статтю прийнято до друку 11.09.2010 р.